

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

וידוי על שער המשתלח

(ס"ו א') משנה: בא לו אצל שער המשתלח,¹ וסומך שתי ידיו עליו ומתוודה.

וכך היה אומר: אנא ה', עוו פשעו חטאו לפניך עמך בית ישראל. אנא בשם, כפר נא לעוונות ולפשעים ולחטאים, שעוו ושפשעו ושחטאו לפניך עמך בית ישראל. ככתוב בתורת משה עבדך לאמר "כי ביום הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהַר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תְּטַהְרוּ".

[והכהנים והעם העומדים בעזרה, כשהיו שומעים שם המפורש שהוא יוצא מפי כהן גדול, היו כורעים ומשתחווים ונופלים על פניהם]² והן אומרים: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

שיטות הראשונים

כריעה במוסף, באמירת והכהנים והעם: כתבו ראבי"ה ומרדכי, שעל כל אזכרה היו מברכים וכורעים לכבוד השם.³ וכן אנו עושין לזכרון ודוגמא.⁴ ובגמרא דידן ליתא.⁵ ומהרמב"ם נראה שגרס כן במשנה.⁶ וכתב המרדכי שנוהגים לתת עשבים להפסיק, כי אסור לשטוח על הרצפה. וכן כתב הרמ"א שהמנהג ליפול על פניהם כשאומרים והכהנים והעם.⁷

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום הכיפורים, סימן תרכא)

ד. במוסף אומר שליח צבור סדר עבודה. הגה: ונוהגין לפל על פניהם כשאומרים והכהנים והעם, וגם בעלינו לשבח; אבל שליח צבור אסור לעקר ממקומו בשעת התפלה כדי לפל על פניו, ויש למחות ביד העושים כן.

1. לאחר שגמר כהן גדול מתן דמים של פר ושעיר.
2. הקטע שבסוגריים מובא בדפוס וילנא שלפנינו. והגר"א בהגותו לתלמוד העיר דלא גרסינן ליה (והוא על פי מה שמוכח מהראשונים שלא היה קטע זה לפניהם). אמנם ברמב"ם (הל' עבודת יוה"כ ב,ז) משמע שכן גרס הקטע. וראה להלן, בשיטות הראשונים.
3. וכן נמצא בספרי החיצונים כשמסר רבי נחוניא בן הקנה את השם לתלמידיו, שצוה להם לכרוע וליפול על פניהם. ראבי"ה.
4. והפייט יסד: "ואף הוא היה מתכוון לגמור את השם כנגד המברכים", שהיה מאריך בשם בנעימות קולו עד שיהיו גומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ואז עונים תטהרו. ראבי"ה.
5. וכן כתב בהגהת המרדכי (הנ"ל), כתב ריב"א, לא מצינו בתלמוד דידן בשום מקום שהיו נופלין על פניהן ואומרים בשכמל"ו כשהיו שומעין את השם. אבל בירושלמי גרסינן: הקרובים היו נופלים על פניהם, והרחוקים היו אומרים בשכמל"ו. אלו ואלו לא היו זזין משם עד שנתעלם מהם. אבל הפייט לא חילק בין קרובים לרחוקים.
6. זה לשונו: כל הכהנים והעם העומדין בעזרה, כשהן שומעין את השם המפורש יוצא מפי כהן גדול בקדשה ובטהרה, כורעין ומשתחוין ונופלין על פניהן ואומרים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", שנאמר: "כי שם יי אקרא, הבו גדל לאלהינו" (דברים לב,ג).
7. או"ח תרכא,ד (ועיי"ש ביהגר"א, ס"ק ט). וכתב המשנ"ב (ס"ק יד) כמרדכי, שיש לשטוח עשבים, וכפי שפסק השו"ע (או"ח קלא,ח) שלא כורעים על הרצפה. עוד יש להעיר, שכתב הריב"ש (שו"ת סי' שלב), שהש"ץ לא ילך למקום אחר כדי לכרוע, ומי שעושה כך עושה מחסרון ידיעה. וכ"כ הרמ"א שיש למחות בהם. וכתב המשנ"ב (ס"ק טו) שפשט המנהג שהש"ץ כן הולך, וסומכים על כך שהליכה אינה הפסק. והמנהג כיום שנותנים סטנדר לפניו, ומסלקין אותו כשכורע, וכך לא עוקר רגליו. מקורות: ראבי"ה (ח"ב, יומא, סי' תקל). מרדכי (יומא, סי' תשכז; מגילה סי' תתז).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מסירת שעיר המשתלח למי שמוליכו

(המשך משנה): מסרו למי שהיה מוליכו. הכל כשרין להוליכו אלא שעשו הכהנים גדולים קבע, ולא היו מניחין את ישראל להוליכו. אמר רבי יוסי: מעשה והוליכו ערסלא (שם האיש) וישראל היה. וכבש עשו לו, מפני הבבליים שהיו מתלשים בשערו ואומרים לו: טול וצא טול וצא (ואל תשהה עוונותינו אצלנו עוד).

(ס"ז ב') תנו רבנן: "איש", להכשיר את הזר (שאינו כהן). "עתי", שיהא מזומן (מוכן לכך מאתמול). "עתי", ואפילו בשבת. "עתי", ואפילו בטומאה (בעתו ובמועדו ישתלח, ולא יעבור. ואפילו בשבת ובטומאה).

(ומברר) "עתי", ואפילו בשבת, למאי הלכתא (איזה חילול שבת יש שצריך להתירו)?

אמר רב ששת: לומר שאם היה (השעיר) חולה, מרכיבו על כתיפו.

כמאן? דלא כרבי נתן. דאי רבי נתן, האמר: חי נושא את עצמו (ואין בו אלא משום שבות).

אפילו תימא רבי נתן, חלה שאני (דהשתא לא נושא את עצמו, והנושא מחלל שבת).

אמר רפרם: זאת אומרת עירוב והוצאה לשבת, ואין עירוב והוצאה ליום הכיפורים.⁸

(שנינו בברייתא): עתי אפילו בטומאה. למאי הלכתא?⁹

אמר רב ששת: לומר שאם נטמא משלחו, נכנס טמא לעזרה, ומשלחו.

(תניא בתוספתא יבמות): חכמים אומרים: חלה (השעיר), מרכיבו על כתיפו. חלה משלחו, ישלחנו ביד אחר. דחפו (מהצוק) ולא מת (השעיר), ירד אחריו ומיתנו.

שיטות הראשונים

מי כשר להוליכו: פלוגתא דתנאי. ופסק הרמב"ם כתנא קמא, וכתב, "והכל פשרים להוליכו, אלא שעשו פהנים גדולים קבע ולא היו מניחין את ישראל להוליכו." והרא"ש כתב שכל אדם, אפילו זר, כשר. ולא הזכיר שהיה משלח על ידי כהן. ומשמע שפסק כרבי יוסי.¹⁰

עתי ואפילו בשבת ואפילו בטומאה: כתב הרמב"ם "חלה השעיר, ואינו יכול להלך - מרכיבו על כתיפו, ואפילו בשבת. חלה המשלח - הרי זה משלחו ביד אחר. נטמא המשלח - הרי זה נכנס למקדש ונוטלו ויוצא, שנאמר: "ביד איש עתי" - ביד זה שהוכן, אפילו נטמא."¹¹

⁸ מדאיצטריך למתני עתי אפילו בשבת, איכא למשמע דאין איסור הוצאה ליום הכפורים. דאי יום הכפורים כשבת להוצאה, למה לי קרא להתיר משאו בשבת, הרי כשחל בחול נמי כשבת דמי, וקאמר רחמנא ישלחנו. עירוב כדי נסבא, אלא דהא תליא, דלא תקינו חכמים עירובי חצרות אלא בשביל איסור הוצאה, שגזרו מרשות לרשות גזירה משום הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים.

⁹ מה איסור טומאת מקדש או קדשיו יש בשילווחו, שהוצרך לומר שידחה את הטומאה. רש"י.

¹⁰ כ"כ ב'הר המוריה'. מקורות: רמב"ם (הל' עבודת יוה"כ ג,ז). רא"ש (יומא, הל' סדר עבודת יוה"כ, ד"ה מאמול).

¹¹ מקורות: רמב"ם (הל' עבודת יוה"כ ה,יט-כא).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

עירוב והוצאה ליום הכיפורים: מסקנת רפרם שאין עירוב והוצאה ליום הכיפורים. והגמרא בכריתות (י"ד א') דוחה, ממאי? שאני שעיר המשתלח, דהכשירו ביום הכיפורים בכך! אלא, דרפרם ברותא היא. דעת רש"י שהיא דחיה בעלמא. ולהלכה קים לן כרפרם. ורי"ף, רמב"ם, ורא"ש, פסקו דיש עירוב והוצאה ליום הכיפורים, כמו בשבת. וכן פסק השו"ע.¹²

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות עירובין תחומין, סימן תטז)

ד. יום הכפורים הרי הוא כשבת, בין לענין ערובי חצרות בין לענין ערובי תחומין.

(או"ח, הלכות יום הכיפורים סימן תריא)

ב. כל מלאכה שחייבים עליה בשבת, חייבים עליה ביום הכפורים; וכל שבשבת פטור אכל אסור, גם ביום הכפורים פון, אלא שבשבת זדונו בסקילה, ויום הכפורים זדונו בכרת...

¹². או"ח תטז, ד. תריא, ב. וראה בהרחבה בביאור הגר"א (תטז, ס"ק ה). מקורות: רמב"ם (הל' עירובין ח, ד). רי"ף (ביצה ו א בדפיו). רא"ש (ביצה א, יט). רש"י (יבמות ל"ד א', ד"ה אם היתה).